Rasespesifikk avlsstrategi (RAS)

for

Lapsk Vallhund

Versjon 1

Gyldig t.o.m. 1.1.2019

Norsk Kennel Klub

HUNDEEIERNES ORGANISASJON

Innholdsfortegnelse

Innledning

Gjennom RAS, rasespesifikk avlsstrategi, vil Norsk Lapphundklubb søke å legge til rette for ivaretakelse og sunn utvikling av rasene vi forvalter. Vi oppfordrer oppdrettere til å bruke dokumentet i sitt avlsarbeid, og til å gi tilbakemeldinger til styre og avlsråd om dokumentets nytte slik det er utformet, og bidra til kunnskap om hundenes helsetilstand, både fysisk og mentalt, ved å informere styre og avlsråd. Vi vil også holde oss oppdatert og søke kunnskap om den totale populasjonen i Norden, og særlig i rasens hjemland, Finland, der det forskes på ulike sider av rasens helse. Gjennom økt kunnskap kan vi foredle rasen på områder der det er nødvendig, og ivareta dens egenart, både når det gjelder eksteriør og bruksegenskaper.

Generelt

Rasens historie; bakgrunn og utvikling

Lapsk vallhund er nært knyttet til Nordkalottens historie, kultur og næringer. De første innbyggerne på Nordkalotten etter istiden var trolig samer eller fangstfolk som samene blandet seg med. Kulturen deres var en typisk fangstkultur, de var jegere og fiskere, og funn som er gjort, tyder på at de hadde hunder. I Varanger er det funnet rester av hundeskjelett fra omkring år 7000 f. Kr.

Hundene måtte dekke flest mulig av folkets behov, de måtte både være vakthunder, allsidige jakthunder og samtidig være nært knyttet til eierne som familiehunder. Ca. 1500-1550 var det på Nordkalotten utviklet en reindrift som baserte seg på tamrein. Den årlige vandringen sammen med reinen førte til at hunden fikk som hovedmål å holde reinen samlet som beskyttelse mot rovdyr. Da kom det godt med at hundene var vant til å jakte både ulv og bjørn. Hundene skulle ringe og drive reinflokkene mot eieren. Hundene var så viktige for eierne at de hadde sin egen plass innenfor døra til lavvo eller gamme.

Utvikling og målrettet avl på den lapske vallhunden startet på 50-tallet. Målet var å beholde reinhundens opprinnelige egenskaper og å registrere rasen.

I 1966 fikk den lapske vallhunden sin første rasestandard, og FCI godkjente rasen i 1967. De første oppdretterne var ulike reingjetere, samt Paliskuntain Yhdistys som hadde en egen "reinhundstasjon". Rasen ble dermed reddet og fikk navnet Lapinporokoira – Lapsk vallhund. Rasen ble altså standardisert av Finlands reingjetere, og først nå de senere årene er den i ferd med å gjøre "comeback" hos reingjetere i Sverige og Norge.

Den nye rasestandarden la stor vekt på arbeidsegenskapene, og det stod helt klart att rasen skulle være egnet som brukshundrase.

På 80-tallet ble den naturlige eksistensen til den lapske vallhunden satt på prøve. Populariteten til rasen var på bunn, og populasjonen var så liten at bare noen få hunder fikk formere seg. Avlen foregikk for det meste sør i Finland, og reineierne i nord fikk mindre og mindre å si for hvilke karakteristikker som var nødvendige for en velfungerende reingjeterhund. Svært få av hundene var egnet for avl, noe som medførte en genetisk flaskehals for rasen. Siden sent på 90-tallet har derimot interessen for den lapske vallhunden økt. Sør i Finland finns det nå relativt mange individer og man har begynt å benytte seg av deres utmerkede bruksegenskaper også til andre formål en reingjeting. Til tross for at det er

en fåtallig rase har den vist at den duger som tjenestehund innen ulike grener, og mange har også deltatt på mentalprøver.

Overordnet mål for rasen

Lapsk vallhund skal være en funksjonelt frisk hund med rasetypisk konstruksjon og mentalitet som kan leve et langt og lykkelig liv til glede for seg selv og sine eiere.

Rasens populasjon

Populasjonsstørrelse

Vi ser en forsiktig økning i antall fødte lapske vallhunder. Fra at det sporadisk fødes 1 kull, til at det jevnlig registreres 2 og 3 kull i året.

Gjennomsnittlig kullstørrelse

I perioden 2001 til 2011 er det født 14 kull i Norge, gjennomsnittlig kullstørrelse i denne perioden er 5,5 valper per kull, i det minste kullet i denne perioden ble det født 1 valp, og i det største ble det født 10.

Effektiv populasjonsstørrelse

I Finland har man kartlagt genbasen for lapsk vallhund. Denne kartleggingen viste at det genetiske mangfoldet i rasen er stort. Det er en balansegang mellom å holde fast ved en korrekt type og å opprettholde genetisk mangfold i rasen.

Den effektive populasjonen pr. generasjon i Finland ligger på over 200 (Koiranet). For at en rase skal kunne opprettholde god nok genetisk variasjon anbefales det at rasen minst må ha 100 (Per-Erik Sundgren). Om man ser populasjonen i Norden under ett, viser dette at det er gode fremtidsutsikter for lapsk vallhund. Man bør samtidig være oppmerksom på at rasen ikke har store muligheter til å innhente genmateriale fra land utenfor Norden, og det er derfor viktig å ha fokus på å bevare mangfoldet, selv om rasen har et godt utgangspunkt i dag.

Innavlsgrad

I perioden 2001 til 2011 er det født 14 kull i Norge, gjennomsnittlig innavlsgrad i denne perioden er 0,85%. Man bør være oppmerksom på at på grunn av et stort antall importer og bruk av hannhunder fra utlandet i denne perioden er mange av stamtavlene ufullstendig, noe

som kan gjøre innavlsgraden kunstig lav. Statistikken viser uansett at lapsk vallhund ikke har et problem med innavl.

Anbefalinger: De fleste kombinasjoner bør ligge under 2,5%, og ingen kombinasjoner bør overstige 6,25% (søskenbarnsparring).

Bruk av avlsdyr

Anbefalinger:
Hentet fra «Norsk Kennel Klubbs avlsstrategi 4.3.»: «NKKs grunnleggende anbefaling er at en hund ikke bør ha flere avkom enn tilsvarende 5 % av antall registrerte hunder i rasepopulasjonen i en femårsperiode.»

Med registreringstallene på lapsk vallhund fra 2008 til 2012 betyr dette at en hund ikke bør ha mer enn 7 avkom i Norge. Dette vil i praksis bli vanskelig å gjennomføre på en så liten rase, og anbefalingene blir derfor at 1 avlsdyr ikke bør ha mer enn 3 kull.

Innhenting av avlsmateriale fra andre land

Det hentes inn avlsdyr hovedsakelig fra rasens hjemland Finland, og fra Sverige. Rasens hovedutbredelse er fortsatt i Norden, og de fleste individene finnes i rasens hjemland, Finland hvor det ble registrert 282 valper i 2012 og 247 valper i 2011. Siden rasen er liten i Norge, kan det være hensiktsmessig å se hele Norden som en populasjon.

Beskrivelse av kortsiktige og langsiktige mål

Kortsiktige mål: Opprettholde bredde i avlsbasen gjennom bruk av flest mulig ulike foreldredyr som tilfredsstiller kravene til gode avlshunder, og unngå at enkelte hunder brukes for mye.

Langsiktige mål: Målrettet samarbeid med Finland og Sverige om bredde i avlsbasen.

Prioritering og strategi for å nå målene

Jevnlig tilbud om kompetanseheving for oppdrettere gjennom foredrag i NLKs regi.

Samarbeid mellom raseklubbenes styrer og avslråd i de nordiske landene.

Helse

Generell beskrivelse av helsesituasjonen i rasen

Lapsk vallhund er generelt en sunn rase med få helseproblemer, sykdommer og defekter.

Forekomst av helseproblemer, sykdommer og/eller defekter

I perioden 2001 til 2011 er det kun 17 lapske vallhunder som er HD-røntget i Norge. Av disse 17 var 15 fri, mens 2 hadde svak grad HD. Antallet hunder som er røntget er for lite til at man kan trekke noen konklusjoner ut fra det. I samme periode i Finland er 796 lapske vallhunder HD-røntget. Av disse hadde 57 % A, 26 % B, 14 % C og 3 % D. Ingen hunder hadde E. HD anses ikke som et problem i rasen.

Det finnes ikke grunnlag for å si noe om AD-status på rasen i Norge. Tall fra Finland viser imidlertid at AD-statusen i rasen er god. Av 625 røntgede hunder hadde 96 % resultatet 0, mens 4 % hadde resultatet 1.

I perioden 2001 til 2011 har det blitt gjennomført 65 øyelysninger. Av disse har 92,3% intet påvist. Av de 7,8% med anmerkning er det 4,6 % som har fått diagnostisert ulike typer av katarakt, utenom tilfellene av katarakt er det 1 hund som har fått diagnosen retinal dysplasi og en som har fått diagnosen PRA. Samme periode er det gjennomført 1058 øyelysninger i Finland. Av disse hadde 87,8% intet påvist. Også i Finland er den vanligste øyensykdommen ulike typer katarakt. Katarakt fører imidlertid sjelden til blindhet hos lapsk vallhund. Av de tilfellene med PRA som er konstatert i Finland er ca. 50 % av typen prcd-PRA, som er mulig å genteste, mens de resterende 50 % er av en eller flere andre typer PRA.

Forekomst av reproduksjonsproblemer

Vi har lite grunnlag for å si noe om reproduksjonsproblemer i den norske populasjonen. I Finland forekommer et fåtall tisper som ikke begynner å løpe, eller som løper de første leveårene og siden slutter. Dette er imidlertid ikke noe problem i rasen. Krypte hanner forekommer, og er noe som dukker opp av og til.

Beskrivelse av kortsiktige og langsiktige mål

Det er ønskelig at alle hunder HD-røntges slik at det er mulig å følge med på tilstanden i rasen. Hofteleddsdysplasi er ikke noe problem i rasen, men det er likevel nyttig å følge med.

Øyelysingsresultatet bør ikke være eldre enn 1 år gammel ved parring. Som det vises i statistikken, er ca. 92,3 % av de øyelyste hundene uten anmerkninger. Det er ønskelig å opprettholde dette nivået. Det er et sterkt ønske at avlshunder gentestes for prcd-PRA. Dersom hunden er bærer, må den utelukkende pares med fristestet hund.

Prioritering og strategi for å nå målene

Fortsatt samarbeid med lapphundklubbene i Norden må prioriteres for til enhver tid å være oppdatert på helsetilstanden hos rasen som helhet. Å fortløpende øke kompetansen på genetikk og helse hos medlemmene i avlsrådet samt avlsrådets assistent vil være et nødvendig satsningsområde.

Mentalitet og bruksegenskaper

Jaktprøver, bruksprøver og mentaltester

Det er ingen krav til jakt-, bruks- eller mentaltester på lapsk vallhund. Noen hunder har gjennomført mentalbeskrivelse hund (MH-beskrivelse), men antallet er for lite til at man kan si noe generelt for rasen i Norge. Stress-, aggresjons- og redselsreaksjoner er ikke ønskelig.

Mentalitet og bruksegenskaper i forhold til rasestandarden

En bra lapsk vallhund er naturlig lydig, arbeidsvillig, hardfør, utholdende og har et rolig temperament. Den er lojal, uredd og har nær familietilhørighet. Det medfødte gjeterinstinktet, samarbeidsviljen og eksteriøret gjør den anvendelig i reindriften der samling/driving av reinsdyrene kan pågå i flere dager i strekk under polare forhold. Det er vanlig at hundene bjeffer under gjeting, men må også kunne være stille når det trengs. Derfor skal ikke hundene være generelt bjeffete. Hundene arbeider forholdsvis selvstendig over et større område. Det ikke ønskelig med for mye jaktinstinkt, da dette vil kunne ødelegge for gjeteregenskapene. Den lapske vallhundens vaktsomhet og bjeffing gjør den godt egnet som vakthund, men den må ikke fremstå som aggressiv. Enkelte hunder kan være en anelse reserverte mot fremmede. Dette ansees ikke som feil. Tispene er ofte noe mykere i gemyttet enn hannhundene, men man må ikke forveksle dette med nervøsitet eller redsel. Den knytter

seg nært til sin eier, og vil følger denne i vått og tørt. Den lapske vallhunden er åpen og vennlig. Den kan vise underdanighet mot mennesker i sitt kroppsspråk gjennom å legge ørene bakover, senke ryggen noe og holde halen lavt, for eksempel når de handteres av en eksteriørdommer. Dette er helt akseptabel reaksjon hos en vallhund, og ansees av mange som rasetypisk. Nervøse, aggressive eller bjeffete hunder er utypiske.

Det selges fremdeles valper av rasen til reineiere. En god bekreftelse på at den lapske vallhunden fremdeles har sine opprinnelige bruksegenskaper i behold, er at disse hundene fungerer som reingjetere.

Beskrivelse av kortsiktige og langsiktige mål

Kortsiktige mål:

For å få en bedre oversikt over de nedarvede mentale egenskapene i rasen er det ønskelig at flest mulig individer mentalbeskrives i alderen 12-24 måneder. Det er særlig ønskelig at en størst mulig andel av planlagte avlsdyr gjennomgår en slik test. Resultater fra mentaltesten bør vektlegges i avlsarbeidet, og hunder som viser uønskede egenskaper bør ikke brukes i avl.

Det er også ønskelig å få til en test for å kartlegge hundenes gjeteregenskaper.

Langsiktige mål:

Det er et mål å bevare rasens typiske og stabile mentalitet. Det er også et viktig mål å beholde rasens gjeteregenskaper.

Prioritering og strategi for å nå målene

Ved å gjennomføre et bevisst avlsarbeid der hunder som viser aggressive eller nervøse egenskaper ikke brukes i avl, og ved å ta i bruk hjelpemidler som for eksempel mentaltesting av avlsdyr, vil man på sikt kunne redusere forekomsten av disse *negative* egenskapene.

For å beholde rasens gjeteregenskaper er det ønskelig at velfungerende arbeidende reinhunder benyttes i avlen. Hunder som gjennomfører gjeterhundtester med gode resultater bør også prioriteres i avlen. Disse egenskapene bør overstyre andre egenskaper og krav til godkjent avl så som eksteriørbedømming og helsestatus der slike foreligger i nære slektninger til avlsdyret, så som søsken eller foreldredyr. Hunder som viser overdreven jaktatferd bør ikke brukes i avlen.

Atferd

Atferdsproblemer

Lapsk vallhund er en stabil og robust hund med lite atferdsproblemer. De atferdsproblemene som sees skyldes i stor grad feil handtering av hundene, og sjeldent hundens medfødte egenskaper. Rasen gjeter med bjeffing, noe som medfører at hundene kan ha lett for å bjeffe i enkelte situasjoner. Med feil handtering kan dette utvikle seg til å bli et problem. Andre atferdsproblemer sees svært sjelden.

Beskrivelse av kortsiktige og langsiktige mål

Kortsiktig mål: Spre kunnskap om og legge til rette for MH-beskrivelse av hundene

Langsiktig mål: Opprettholde og ytterligere forbedre rasens gode mentalitet

Prioritering og strategi for å nå målene

Fortsette å avle på mentalt gode individer. Hunder med alvorlige atferdsproblemer skal utelates fra avl. Det er ønskelig at så mange individer som mulig gjennomfører MH-beskrivelse, særlig hunder som skal brukes i avl. I tillegg er det et mål at oppdrettere skal føle ansvar for å følge opp og veilede valpekjøpere. Uerfarne hundeeiere skal rådes til å gå på kurs med valpen.

Eksteriør

Eksteriørbedømmelser

Bedømmelse av rasen skal følge rasestandard godkjent av FCI i 2012, eller den til enhver tid siste FCI-godkjente versjon av denne.

Overdrevne eksteriørtrekk

Rasen skal ha et funksjonelt eksteriør, og rasestandarden sammenfaller ikke med overdrevne eksteriørtrekk. Det er likevel noen mindre ønskelige eksteriøre trekk som forekommer i rasen, for eksempel utilstrekkelig lang pels med dårlig underull, kort lengde på krysset og for bratt fallende kryss.

Beskrivelse av kortsiktige og langsiktige mål

I avlsarbeidet vil vi følge med på den finske raseklubbens anbefalinger.

Prioritering og strategi for å nå målene

Avhengig av utvikling og forskning i rasens hjemland Finland, vil Norsk Lapphundklubb formidle prioriterte oppgaver til klubbens oppdrettere og øvrige medlemmer, og til dommere som dømmer rasen.

Oppsummering

Prioritering av viktige kortsiktige og langsiktige mål

Hundens helse og mentalitet skal fortsatt være to viktige faktorer i avlsarbeidet. Eksteriøret skal gjenspeile hundens opprinnelige bruksområder som reingjeter og vokter mot villdyr i det arktiske klimaet. Vakre hunder er ikke nok. Utstillingsresultater kan si mye om hunden, men det er ikke tilstrekkelig. En sunn hund med riktig mentalitet og godt gemytt, med egenskaper i tråd med rasens bruksområder og sosiale egenskaper, med et eksteriør som er rasetypisk og som er funksjonelt, må være mål for oppdrettet. I valg av avlsdyr må oppdrettere etterstrebe dette.

Plan for videre arbeid i klubben

Norsk Lapphundklubb vil arbeide for videre samarbeid med raseklubben i rasens hjemland Finland for å være oppdatert på forskning og avlsarbeid. Vi ønsker å fortsette med å kurse oppdrettere i godt avlsarbeid. Videre ønsker vi å utvikle et spørreskjema som kan benyttes for å følge med på mentalitet og atferd hos medlemmenes hunder, alternativt et skjema som oppdrettere kan sende sine valpekjøpere for å få rede på om resultatet er blitt som ønsket. Et dommerseminar er et viktig virkemiddel i arbeidet med å opprettholde og utvikle rasen, og NLK vil arbeide for å få arrangert dette.

Kilder:

Sanna Karppinen – Dogs of Lapland – Cheerfully present

Svensk Lapphundklubb – RAS for lapsk vallhund

http://web2.nkk.no/om-nkk/dette-gjor-nkk/statistikk/ 2013

NKK Dogweb
Forsidebilde: Lapsketunets A Caro, Fotograf: Synnøve Lund